

OG'ZAKI NUTQNI RIVOJLANTIRISH METODLARI

МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ УСТНОЙ РЕЧИ

METHODS FOR THE DEVELOPMENT OF ORAL SPEECH

Abdusamadova Shahzoda Faxriddin qizi

Toshkent Davlat O'zbek tili va adabiyoti universiteti

Ona tili va adabiyoti fakulteti

302 - guruh talabasi

shaxzoda.752zakir@gmail.com

Annotatsiya. *Ushbu maqola og'zaki nutqni rivojlantirish metodlarining zamonaviy holati va samaradorligini tahlil qiladi. Tadqiqot adabiyotlar tahlili orqali og'zaki nutqni rivojlantirishning turli metodlarini, ularning nazariy asoslarini va amaliy qo'llanilishini o'rganadi. Natijalar ko'rsatadiki, interaktiv metodlar, ayniqsa rolli o'yinlar va munozaralar, og'zaki nutqni rivojlantirishda yuqori samara beradi. Maqolada shuningdek, texnologiya vositalarining og'zaki nutqni rivojlantirishdagi o'rni, ko'p tilli muhitda og'zaki nutqni rivojlantirish xususiyatlari va og'zaki nutqni baholashning innovatsion usullari ham muhokama qilinadi.*

Kalit so'zlar: *og'zaki nutq, nutq rivojlantirish metodlari, interaktiv metodlar, til o'qitish, kommunikativ kompetensiya, baholash usullari*

Аннотация. *В данной статье анализируется современное состояние и эффективность методов развития устной речи. Исследование исследует различные методы развития устной речи, их теоретические основы и практическое применение посредством анализа литературы. Результаты показывают, что интерактивные методы, особенно сюжетно-ролевые игры и дискуссии, оказывают высокую эффективность в развитии устной*

речи. В статье также обсуждается роль средств технологии в развитии устной речи, особенности развития устной речи в многоязычной среде и инновационные методы оценки устной речи.

Ключевые слова: *устная речь, методы развития речи, интерактивные методы, обучение языку, коммуникативная компетентность, методы оценки*

Abstract. *This article analyzes the modern state and effectiveness of methods for the development of oral speech. Through literature analysis, the study studies various methods of the development of oral speech, their theoretical foundations and practical applications. The results show that interactive techniques, especially role-playing games and discussions, are highly effective in the development of oral speech. The article also discusses the role of technology tools in the development of oral speech, features of the development of oral speech in a multilingual environment, and innovative methods of assessing oral speech.*

Keywords: *oral speech, speech development methods, interactive methods, Language Teaching, communicative competence, assessment methods*

KIRISH

Ogʻzaki nutq insonning kommunikativ faoliyatida markaziy oʻrin tutadi. Zamonaviy jamiyatda ogʻzaki muloqot koʻnikmalarining ahamiyati tobora ortib bormoqda, chunki ular shaxsning ijtimoiy, akademik va kasbiy muvaffaqiyatining asosiy shartlaridan biridir. Ogʻzaki nutqni rivojlantirish masalasi pedagogika, psixolingvistika va sotsiolingvistikaning diqqat markazida turibdi [1].

Ogʻzaki nutqni rivojlantirish metodlari turli metodologik yondashuvlar, nazariyalar va amaliy tajribalar asosida shakllanib kelmoqda. Ushbu tadqiqotning maqsadi - ogʻzaki nutqni rivojlantirishning zamonaviy metodlarini aniqlash, tahlil qilish va ularning samaradorligini baholashdir. Tadqiqot doirasida quyidagi vazifalar qoʻyildi: ogʻzaki nutqni rivojlantirishning nazariy asoslarini oʻrganish; ogʻzaki nutqni rivojlantirishning zamonaviy metodlarini tasniflash; ularning

amaliy qo'llanilish xususiyatlarini aniqlash; nutqni rivojlantirish metodlarining samaradorligini baholash mezonlarini ishlab chiqish [2].

Og'zaki nutqni rivojlantirish masalalari O'zbekistonda ham, chet elda ham ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan. O'zbek olimlaridan Q. Abdullayeva, N. Mahmudov, A. Nurmonov, rus olimlaridan L.S. Vigotskiy, A.A. Leontev, chet el olimlaridan D. Hymes, N. Chomsky, D. Nunan va boshqalar og'zaki nutqni rivojlantirish nazariyasi va amaliyotiga katta hissa qo'shganlar [3].

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqotimiz metodologiyasi og'zaki nutqni rivojlantirish bo'yicha ilmiy adabiyotlarni tizimli ravishda o'rganish va tahlil qilishga asoslangan. Adabiyotlar tahlili ko'rsatadiki, og'zaki nutqni rivojlantirish metodlari bir necha asosiy yo'nalishlarga bo'linadi. Kommunikativ yondashuv tarafdorlari, masalan, Nunan kommunikativ vaziyatlarda til o'rganishning ahamiyatini ta'kidlaydilar [4]. Bu yondashuvda asosiy e'tibor real hayotiy vaziyatlarda muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratiladi.

Sotsiokulturologik yondashuv vakillari, xususan Hymes, til va madaniyatning o'zaro bog'liqligini, til o'rganish jarayonida madaniy kontekstni hisobga olish zarurligini ta'kidlaydilar [5]. Bu yondashuvga ko'ra, og'zaki nutqni rivojlantirish uchun tinglovchining madaniy nuqtai nazarini hisobga olish lozim.

Zamonaviy tadqiqotlarda, ayniqsa Qodirov tomonidan, og'zaki nutqni rivojlantirishda interaktiv metodlarning samaradorligi ko'rsatilgan [6]. Bu metodlar talabalarning faol ishtirokini, o'zaro muloqotini va hamkorligini ta'minlaydi. Rolli o'yinlar, munozaralar, kichik guruhlarda ishlash va loyiha asosidagi o'qitish kabi metodlar shular jumlasidandir.

Texnologik yondashuv vakillari, masalan, Li va Wang zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish orqali og'zaki nutqni rivojlantirish imkoniyatlarini ta'kidlaydilar [7]. Audio va video materiallar, interaktiv kompyuter dasturlari, virtual reallik va ijtimoiy tarmoqlar og'zaki nutqni rivojlantirish uchun qo'llanilishi mumkin bo'lgan vositalar hisoblanadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Adabiyotlar tahlili natijasida ogʻzaki nutqni rivojlantirishning bir necha samarali metodlari aniqlandi. Eng samarali metodlar qatoriga quyidagilar kiradi:

Interaktiv metodlar ogʻzaki nutqni rivojlantirishda alohida oʻrin tutadi. Morozov oʻz tadqiqotida interaktiv metodlar yordamida ogʻzaki nutqni rivojlantirish natijalarini oʻrganib, bu metodlar talabalar nutq faolligini 40-45% ga oshirishini aniqlagan [8]. Rolli oʻyinlar, munozaralar va kichik guruhlarda ishlash talabalarning nutq amaliyotini taʼminlaydi, ularning ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi.

Texnologik vositalardan foydalanish ham ogʻzaki nutqni rivojlantirishda katta imkoniyatlar yaratadi. Abdurahmanova oʻz tadqiqotida multimedia texnologiyalaridan foydalanish 35% gacha yaxshiroq natija berishini aniqlagan [9]. Audio va video materiallar, ijtimoiy tarmoqlar, mobil ilovalar va onlayn platformalar ogʻzaki nutqni rivojlantirish uchun samarali vositalar hisoblanadi. Ular real til muhitini yaratish, autentik materiallardan foydalanish imkoniyatini beradi.

Koʻp tilli muhitda ogʻzaki nutqni rivojlantirish alohida xususiyatlarga ega. Johnson va Smith tomonidan oʻtkazilgan tadqiqot koʻrsatadiki, koʻp tilli muhitda ogʻzaki nutqni rivojlantirishda tillararo aloqalarni hisobga olish, tillarni qiyosiy oʻrganish metodlaridan foydalanish samarali natija beradi [10]. Koʻp tilli muhitda ogʻzaki nutqni rivojlantirish uchun har bir tilning oʻziga xos xususiyatlarini hisobga olish, tillararo interferensiya hodisasini bartaraf etish choralari koʻrilishi lozim.

Ogʻzaki nutqni baholash usullari ham muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy yondashuvlar ogʻzaki nutqni baholashda kompleks mezonlardan foydalanishni tavsiya etadi. Bunday mezonlar qatoriga nutqning mazmundorligi, grammatik toʻgʻriligi, leksik boyligi, talaffuz sifati, nutq ravonligi va kommunikativ maqsadga muvofiqlik kiradi. Baholashda autentik vaziyatlardan, real kommunikativ topshiriqlardan foydalanish muhimdir.

XULOSA

Ogʻzaki nutqni rivojlantirish metodlari boʻyicha adabiyotlar tahlili asosida quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

Ogʻzaki nutqni rivojlantirish metodlarining samaradorligi bir qator omillarga bogʻliq: oʻquvchilarning yosh va psixologik xususiyatlari, ularning til bilish darajasi, oʻqitish maqsadlari va kontekst. Shuning uchun, ogʻzaki nutqni rivojlantirish metodlarini tanlashda differensial yondashuvdan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Interaktiv metodlar, ayniqsa rolli oʻyinlar va munozaralar, ogʻzaki nutqni rivojlantirishda yuqori samara beradi. Bu metodlar real kommunikativ vaziyatlarni modellashtirish, nutq amaliyotini taʼminlash imkoniyatini beradi.

Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ogʻzaki nutqni rivojlantirishda keng imkoniyatlar yaratadi. Ular autentik materiallarga kirish, real til muhitini yaratish, individual yondashuvni amalga oshirish imkoniyatini beradi.

Koʻp tilli muhitda ogʻzaki nutqni rivojlantirishda tillararo aloqalarni hisobga olish, tillarni qiyosiy oʻrganish metodlaridan foydalanish maqsadga muvofiq.

Ogʻzaki nutqni baholashda kompleks yondashuvdan foydalanish, autentik vaziyatlarda kommunikativ kompetensiyani baholash muhimdir.

Kelajakda ogʻzaki nutqni rivojlantirish metodlarini takomillashtirish, yangi innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqish, mavjud metodlarning samaradorligini oshirish boʻyicha tadqiqotlarni davom ettirish zarur.

ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Mahmudov, N. (2020). Nutq madaniyati va davr. Toshkent: "Oʻzbekiston".
2. Abdullayeva, Q. (2021). Ogʻzaki nutqni rivojlantirish nazariyasi va amaliyoti. Toshkent: "Fan va texnologiya".
3. Vigotskiy, L.S. (2018). Tafakkur va nutq. Toshkent: "Yangi asr avlodi".

4. Nunan, D. (2019). *Second Language Teaching & Learning*. Boston: Heinle & Heinle Publishers.
5. Hymes, D. (2022). On Communicative Competence. In *Sociolinguistics: Selected Readings* (pp. 269-293). London: Penguin.
6. Qodirov, B. (2023). Interaktiv metodlar asosida ogʻzaki nutqni rivojlantirish. *Zamonaviy taʼlim*, 5(12), 45-52.
7. Li, X., & Wang, Y. (2021). Technology-enhanced oral language development: A comprehensive review. *Journal of Educational Technology & Society*, 24(1), 110-125.
8. Morozov, A.V. (2024). Interaktivnie metodi razvitiya ustnoy rechi. *Pedagogicheskiye nauki*, 3, 78-85.
9. Abdurahmanova, S. (2022). Multimedia texnologiyalari asosida ogʻzaki nutqni rivojlantirish. *Fan va jamiyat*, 4(3), 112-120.
10. Johnson, K., & Smith, R. (2023). Oral language development in multilingual contexts. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 26(2), 205-220.